

סיפור אוטוביוגרפי 2

לא היה לי סיכוי למצוא חתן בבית אבי. חשבתי שאולי, אם אעזור עמו בחנות בגדי הגברים שלנו בקופנה, יזדמן בחור שיציע לי להתחתן אתו. בחנות היו בעיקר חליפות בסגנון מערבי, אבל לפני הכניסה לתאי המדידה, היה חדרון מרובע קטן, מגודר בחלקו בסורג עץ, שבו תלו כמה קימונו, האורי ואובי, מהם משובחים, בנוסף הישן. בדיהם הכהים הבהיקו ברטט עמום באור המועט הבא מאשנב גבוה. מעט גברים צעירים התעניינו באלה, אך דווקא הם משכו את לבי. לפעמים באו מעיירות סמוכות ואפילו מקיטו ומאוסקה. אבי, בנמיכות רוחו המופרזת ובלהגו הנבוך, קד על כל צעד ושעל, הטיל צל אפור של חולין על שאיפתיי המקודשות. הלקוחות לרוב רצו שיארוז בזריזות וללכת, כל-כך הכביד עליהם בטרחתו.

ניסיתי בדממה לטוות שביל תקשורת צדדי משלי, רציתי שישמו לב באיזו דאגה אני מקפלת את השרוולים, כך שלא ייווצרו קמטים בבית השחי, נועצת בעדינות את הסיכות המוזהבות הזעירות המחברות אותם אל הכתפיים. שייראו איך אני פורשת ברשרוש קל את נייר המשי, בוחרת בצבע תואם – לבד בורדו שחרחר בחרתי בנייר בצבע עלי שלכת, לכחול בצבע חול ים. עוטפת תוך ליטוף, מרכינה את ראשי, נעים לי להיחשב עדינה למבטם. להביט בעצמי כאילו הם מביטים בי. כשאת לא מביטה את יכולה לשקוע בהזיה שמביטים בך. כשאת מדמה שמביטים בך את יכולה להיות מאוד שלוה, מישהו אחר מוליך את תנועותיך, אחראי להן, את מרחפת.

השתדלתי להיראות בת צייתנית ולא המרדנית שהייתי, חדת לשון בעל כורחי וכנגד רצוני. אבל רציתי גם שיעבור שדר דק שיסגיר את הבוז שאני רוחשת לאבי. כלומר בבת אחת רציתי ליהנות מחסות הסדר היפה שאבי השליט בחנות האפופה ריחות טובים של אריגים חדשים, וגם להפגין עליונות עליו, המגוחך, ולהישאר נפרדת.

אבי צחק, אך לא היה זה צחוקו שלו, הוא היה חסר כוחות פנימיים לפתח צחוק משלו, אלא צחוק מקטלוג הצחוקים המקופל על לוח ליבו. דימיתי שצחוקו של אבי ולהגו עומדים ביני ובין החתונה המיוחלת. חייתי אז בעולם שכולו גברים שכלל את לקוחות החנות ואת שני רעיו של אבי, שכניו לעסק, מר זבורי הרוקח ומר זבורו בעליו של אולם הפצ'ינקו הקטן.

ההכרה שיש נשים שמעוררות את תשומת ליבם של גברים ואחרות שלא, זחלה אלי לאיטה מנעוריי, והגילוי שאני שייכת לסוג השני הרעיש את כל ישותי, ניצבתי נכחו משתאה. כילדה רכה תמיד החמיאו לי והתרגלתי לעמוד במרכז עולמי. עתה כמו הוברחתי משם הצידה והחוצה. עד שלא ייחלתי להיות אהובה על ידי גבר אחד, דימיתי להיות מושא אהבתם של כל הגברים כולם. אבי כלל לא חשב עלי במונחים של חתונה. לדידו, לא היו אמורים להיות לי חיים משלי. ובכלל, מרחב עולמו היה כגודלה של מטפחת, כשפרש לישון פרש מטפחת על מטפחת והצטמק.

כשאין לקוחות, אבי ושני שכניו מתהלכים בפתחיהן האחוריים של חנויותיהם הפונים לחצר פנימית משותפת, ערים להופעת לקוח, אך גם שמחים לשיח גברים. מתוך החנות אני רואה אותם מתקבצים לשלישייה, מתלחשים, ונפרדים בידיים משולבות מאחורי גבם, כשהם חונקים צחוק נסתר, להעיף מבט בחלל חנויותיהם האפלות. מתקרבים שוב להוות שלישיית עורבים בשמש ונפרדים מרוצים במחוות ניצחון. כל זה נראה מכאן כמין ריקוד

גברי, גם מעט. מר זבורו מראה להם, ככל הנראה, העתק נוסף של המגילה של פוקוטומי שרכש לאוסף העשיר שלו, והם מצליחים להתרגש שוב ושוב מסיפורו המצוייר של הידטקה שצבר רכוש רב מכך שרקד בחצרות האצילים לקול צלילי האבוב של נפיהותיו שלו. שלושתם לבושים בחליפות ועניבות מחנותנו ונעליהם הכהות מבריקות עד כדי סנוור.

גם כשהם רק בעליה של חנות קטנה הם ממתיקים סוד כמנהליה של הקיסרות. כשהם ממלאים תפקידים שביומיום הם מרחפים מעליהם ואינם שוקעים בהם, או מזוהים עמם, כנשים. כביכול לכל פעולה יש איזו משמעות חורגת, שרק הם מבינים, ושהיא חלק ממארג המחשבה הגברי העולמי. האם לזה ייקרא פוליטיקה, לתבשיל האוורירי המרחף בהבל פיהם? נדירים הגברים שיאמרו כפוג'יווארה-נו-טייקה: "אוזניי מלאות בשמועות על התקוממות והרג... דבר מכל זה אינו נוגע לי". להפך, שמועות הן כלי עבודה עבורם, מלחמות רחוקות להם חוק.

המיוחד במכונות המזל של מר זבורו הוא שהן בנויות כדגם של מלחמות קרובות ורחוקות בזמן ובמרחב. כך עולה בידו לאחד עבור לקוחותיו את שתי שאיפותיו של כל גבר – להילחם ולעשות כסף. על כן יחמקו גברים כה רבים לאולם של מר זבורו, להיצמד למכונות הפצ'ינקו לקולם הרועם של מרשים צבאיים.

לעתים, בשליחות אבי, אני נכנסת לבית המרקחת של מר זבורי. אני נבוכה מאדיבותו המוגזמת. אשתו צעירה ממנו ונחשבת יפיפייה, והוא אדיב כמי שיש בידו אוצר. אושרו קורן מצנצנות הזכוכית החומות המלאות נוזלים צבעוניים שאור השמש החודר מבעדן מרהיב את עיני.

*

מן הרחוב יש לרדת שלוש מדריגות אל חנותנו, כולה ספונה עץ. עד גובה המותניים הקירות בנויים ארונות עם מגירות. בקטנות שבהן ערוכים בסדר מופתי עניבות, מטפחות משי ומוסלין, ממחטות לבנות, אדומות ומשובצות, לבנים, גרביים, חגורות, צעיפי צמר, כפפות עור. במצע קטיפה כחולה קבועים כפתורי חפתים וסיכות לעניבות. בשידות גדולות יותר ניתן למצוא כותנות מבדי כותנה, פשתן ומשי, סריגים, בגדים תחתונים לחורף, פיזמות וכותנות שינה, בטנות פלנל משובצות למעילים. מעל לארונות המגירות תלויות החליפות, מסודרות לפי ארצות מוצאן – אנגליות, צרפתיות, איטלקיות ומקומיות. כל חליפה עטופה באריזת ניילון דקיקה בה מוטבע כדגם סמל החנות. כשלקוח בוחר חליפה אבי מוריד אותה בעזרת מוט ארוך שבקצהו אנקול, ולעתים אף מלביש אותה על אימום החייטים הניצב בקצהו המרוחק של דלפק המכירות.

כבר בגיל שמונה או תשע נהגתי מידי יום בשעות אחר-הצהריים להשאיר מאחורי את ביתנו הרדום ולרוץ אל עולם הגברים הבלתי מובן לי, בחנות. אבי הרשה לי לשחק בחותמות המתנדנדות על כן עגול, להטביע אותן בקופסת המתכת עם הכרית הספוגה דיו סגולה ולהחתיים לוחות קרטון מתוך אריזות של כותנות שנמכרו. הוא לא מנע ממני אפילו את אוסף המספריים, שהיה מין שיגעון נסתר שלו – למן עתיקים בצורת מקור חסידה ועד מודרניים העשויים משולשים שווי שוקיים. שאריות בדים עגולות שנגזרו ממכנסיים או שרוולים ארוכים מידי כרכתי סביב ראשי תוך עיוות פניי מול המראה. הייתי מודדת את

גופי על אבריו השונים – זרועות, אצבעות, שוקיים, כף רגל, מותניים – ברצועות המדידה העשויות שני גוונים, צהוב ולבן, ירוק ואדום, כתום וחום. אהבתי לחכך את אפי, כבדרך אגב, בשולי המעילים התלויים ולשאוף את ריחות הצמרים השונים הבאים מארצות רחוקות, את ריח המשי מסין, הפשתן והכותנה. וגם לזרוק הצצות חטופות לתוך מגרות שפתחתי בגניבה.

אבי כמו התעלם מקיומי אף שמעולם לא שכח לקראת השעה חמש לתחוב לידי מטבע לקניית ממתק שעועית אדומה שאהבתי ללקק. לקוחות החנות אף הם לא הבחינו בילדה בעלת הרגליים הרזות ושער-המברשת החומקת בין חליפות הגברים. בחרתי לשחק לרגליו של אימום החייטים, שעל נוכחותו הרצופה ועל מבטו שאני משלימה בדמיוני מתוך ראשו החסר, יכולתי לסמוך. גם אני רק בעיני ילדה מצועפות ראיתי אותם, בהיסח הדעת, אך תמונות אהדות, אלה שחזרו על עצמן, נשתמרו עמי – האופן בו הם מושכים את שרוולי הכותנות מפתחי שרוולי המעילים תוך הטיית הראש לאחור, קפיצה קטנה בסגירת רוכסן המכנסיים, החלקת השיער בתחתית כף היד והפניית הראש בצדודית למחצה בהבטה במראה, הנעת הלסת קדימה ואחור בקשירת עניבה.

לצורך מילוי תפקיד של מנהל בית-ספר בהצגה שהעלינו בכיתה, לימד אותי אבי כיצד קושרים עניבה. וכך עושים זאת: תולים את העניבה על העורף, אוחזים ביד שמאל בקצה הצר, דואגים שלא יהיה ארוך מדי, ואז בתנועות סיבוביות, והמיומנים עושים זאת בתנופה נרגנת, כורכים סביבו פעמיים את הקצה הרחב ומשחילים אותו מן הצוואר והחוצה אל תוך הלולאה שנוצרה ומושכים בבת אחת בקצה הרחב המכסה על הקצה הקצר ובלולאה עד שהיא מתהדקת סביב הצוואר.

באותם ימים עוד חלמתי שאגדל להיות בין בנות תיאטרון טקרזוקה, הבתולות הנועזות והמקסימות, הממלאות תפקידי גברים. במשפחה נזרקו מידי פעם הערות שרמזו כאילו אני מתאימה לכך, אך איש לא לקח את הרעיון ברצינות ולא פעל למימושו. לעתים היו מנהלי התיאטרון באים לחנות להזמין חליפות גברים קטנות במיוחד לשחקניותיהם הצעירות.

עם הזמן היה זה כמובן מאליו שאתן יד למלאכות קלות כגיהוץ שרוול שנתקמט, מותחת אותו על קרש הגיהוץ המרופד הקטן המונח על קרש הגיהוץ הגדול יותר, פורשת עליו בד כותנה דק ורטוב, כשענן אד לבן, ספוג בריח אופייני, עולה ברחישה ממגע המגהץ המותיר את צורתו מוטבעת ככתם יבש. או תפירת כפתור רפוי, כשאני משחילה חוט ארוך מקופל לשניים בקוף המחט, מושכת כך שמתקבל חוט עבה במיוחד שאני קושרת את קצהו באצבע ואגודל. די בשני תפרים המושחלים בנקבים אך יש לחזקם בסיבוב החוט מתחת לכפתור ונעיצה נוספת בבד תוך מעבר בלולאה ליצירת קשר. מאוחר יותר הייתי לעזר גם בהכנת החשבונות. שלי היה ראש מלא במספרים. עוד בילדותי, תוך משחק, הייתי צועקת לאבי את סכומי החשבונות כשהוא במאמץ משרבט מספרים על פתקים, טועה בכל פעם מחדש. גם אם בתחילה שם עצמו כחרש, הגיע יום שבו החל לצפות לסכום הנזרק מפי, בלבו כועס עליי בשל כך.

כשבגרתי רמז אבי שעלי להעלים את עצמי בתהליך הבחירה, המדידה וההתלבטות שלא אביך את הלקוחות בנוכחותי, וכך עם הזמן בהסכמה שבשתיקה הפך חדרון הקימונו הקטן

למסתור עבורי ולפינה בחנות שהיא באחריותי. שם על ארגז עץ עשוי לכה שחורה ועליו ציור של אווזי בר במעופם עם חמש שורות שיר משל מורסקי שיקיבו

אם אווזי הבר הראשונים
קולם עצוב במעופם
בשמי נדודיהם-
האם בשל הידידות
עם האחד אליו יוצא לבי?

הייתי מעבירה את הזמן בקריאה ובדמיונות שווא, מוסתרת בין שמלות המשי הגבריות התלויות ומלטפות את לחיי. החליפות הכהות הניצבות זקופות בשורה ארוכה וישרה בחדר הסמוך, שאת חלקן יכולתי לראות מן הפינה שלי, נדמו בעיני כעדת מחזרים העומדים בתור לפני חדרי להעיף בי מבט. אני, כמובן, דוחה את כולם, מנערת את שערי בזלזול. אני מצפה לגנאי, שומרת עבורו את הקימונו היפה מכולם, שחור עם דוגמת עלים כחולים. בו בזמן רוצה הייתי ללבוש אותו בעצמי, להיות כאריאקה שגודלה כגבר והייתה מושא תשוקתם של גברים ונשים כאחד, גבר שנשא בבטנו את בנו של הקיסר. לרגע אני עדינה כגבירה מורסקי, מטה את ראשי, כך ששערי יגלוש על פניי, ולרגע מדמה עצמי לגבר בחליפה איטלקית משובחת המדלג בסוסו, דרך חיזור, אחרי גנאי הרכוב על צבייה.

החדרון הקטן מחזיר אותי אל פנטזיה ישנה שלי שנולדה בהשראת שבועון הילדים "קו-אוטוקו", שהמליץ לקוראיו הצעירים להתארגן בקבוצות קטנות לבניית צריף או סוכה או בית זעיר על עץ לילדים בלבד, מקום שבו מציירים ומדביקים ומקפלים ניירות, עושים בובות ממקלות מוצלבים ושרשראות ממחטי אורן, מייבשים פרחים בין דפי עיתון, כותבים חיבורים וקוראים על משפחות משונות ממקומות אחרים.

הספר שעל ברכי פותח במלים הכנות והדוקרות: "שלי היו חיים מלאי בושה". את אלה רוצה הייתי להטיח באבי, כך צריך להתחיל סיפור חייו, אלא שהוא נותר תם, כלל אינו יודע, תחת זאת נחתה הבושה על ראשי כצפרדע לבריכה עתיקה. אינני יפה וגם כנועה וטובה אינני, קופצת בראש גם כשלא נשאלתי. שד מצפצף מתוכי, בכל נושא יש לי דעה ואינני מן המתאפקים. בשבתי לבדי אני עדינה אך בנוכחות אחרים נעור בי השד הזורק מספרים מבלי שיישאל. מידי פעם מנסה מר זבורו לרמוז לאבי על מיאיי אפשרי עבורי, אך אבי עושה עצמו כלא מבין וכל העניין יורד מהפרק. אינני מצרה על כך, ברור לי שבמפגש שידוך כזה לא אוכל להימנע מלהשמיע את דעותיי הנחרצות, הלא מקובלות, וארבה לצחוק שלא בטובתי, שינני עקומות, וכך יסתיים כל העסק בשערורייה.

השמש עומדת עתה בחלון הגבוה מעליי, מלבינה את פניי, את בגדיי. נשמע שקשוק כרכרות האש הנושאות את שושבינותיי. ניצבת דום, אני מוכנה להילקח.